

Зулпуев Ашим Зулпуевичтин

“Жогорку окуу жайларында Манас таануу курсун окутуунун илимий- методикалык негиздери” аттуу темада 13.00.02-окутуу менен тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз адабияты) шифрына ылайык педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына илимий

кеңешчи , п.и.д., профессор

Сулайман Рысбаевдин пикири

Кийинки он-он беш жылдын ичинде Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү орто мектептеринен тартып жогорку окуу жайларына чейин улутубуздун теңдешсиз баалуу маданий мурасы болгон “Манас” эпосун жеткиликтүү кылып окутуп-үйрөтүү, андагы этнографиялык, этнопедагогикалык, жалпы эле этнологиялык маселелерди таанытуу маселелери коюлууда. Ошондон улам, Манас таануу предметин киргизүү, анын программасын жазуу да күн тартибине коюлган. Бул маселелер акырындап ишке аша баштады. Анын бир көрүнүшү катары мектептин 11- классына Кыргыз адабияты предметинин ичинде Манас таануу курсу киргизилген. ЖОЖдор үчүн атайын окуу программасы түзүлүп, анын окуу китептери жазылды. Атайын теориялык-педагогикалык багытта изилдөөлөр кеңири жүргүзүлүп, бир катар эмгектер жарыяланды. Бирок, Манас таануу багытында атайын кандидаттык же докторлук иш жазыла элек болчу.

Токсонунчу жылдардын экинчи жарымында Д.Саалиева “Мектепте “Манас” эпосун үйрөнүүнүн методикасы” деген темада, ал эми Б.Оторбаев “Семетей”, “Сейтек” эпосторун окутуунун мазмуну жана методу” деген темада кандидаттык диссертацияларды коргошкон, бирок педагогикалык- методикалык багытта доктордук деңгээлде изилдөө да жүргүзүлө элек. Ал эми, филология багытында бир катар изилдөөлөр жүргүзүлдү. К.Абакиров “Манастаануу” илиминин калыптанышы жана өнүгүшү”, Г.Жамгырчиева “Кыргыз эпосторундагы архаикалык мотивдер (“Манас”, “Эртөштүк”, Кожожаш” эпосторунун мисалында)”, К.Калчакеев “Манас” эпопеясындагы сюжеттин көрөңгөлүү салты жана анын ийкемдүү уланып өнүгүүсү”, С.Жумалиев “Манас” эпосунун лексикасынын хронотопологиялык стратификациясы” деген темаларда доктордук иштерин коргошту. Ал эми “Манастаануу” деген жалпы аталыштагы курс, республиканын жогорку окуу жайларына өзүнчө дисциплина катары киргизилгенине карабай, аны студенттерге үйрөтүүнүн мазмуну, формалары менен каражаттарын системалаштырган бир дагы эмгек жок. Жогорку окуу жайлардагы окутуучулар аталган курсту окутуу боюнча методикалык (практикалык) жардамга муктаж.

Ошондуктан, А.Зулпуевдин колубуздагы изилдөөсү өтө актуалду. Анын актуалдуулугун аныктоодо практикада жолугуп жаткан төмөндөгүдөй проблемалар эске алынган:

1. “Манастаануу” курсу республиканын жогорку окуу жайларынын ЖОЖдук компоненттин алкагында өзүнчө дисциплина катары

киргизилгенине карабай, анын дисциплиналык статусу аныктала элек, илимий-методикалык жактан да анын статусу негиздене элек;

2. “Манастаануу” курсунун максатына жараша окуу материалдарынын тематикасынын мазмуну, формалары менен каражаттары методикалык жактан жабдыла элек;

3. Аталган курсту окутуунун адабий-теориялык, педагогикалык-дидактикалык жана методикалык жактан жабдылышы жогорку окуу жайларында каралган эмес;

4. “Манастаануу” курсунун жалпы методикалык модели иштелип чыккан эмес, аны окутуунун технологиясы иштелип чыга элек. Иштелип чыккан ал технологияларды практикада сыноо иштери жүргүзүлө элек. Мына ушундай муктаждыкты толтуруу максатында “Жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окутуунун илимий-методикалык негиздери” деген теманын алкагында диссертациялык изилдөө жүргүзүүнүн зарылдыгы келип чыкты.

Изилдөөнүн негизинде окутуу процессинин шартына жана кредиттик окутуунун талаптарына жараша “Манастаануу” курсун окутуунун адабий-теориялык, педагогикалык-дидактикалык жана методикалык технологиясын иштеп чыгуу, аталган курстун мазмуну менен формаларын, каражаттарын тактоо, аларды андан ары өркүндөтүү жолдорун иштеп чыгуу маселелери чечилген.

Изилдөө Кыргызстандын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” дисциплинасын окуп-үйрөнүү процессин предмет катары алган да, Кыргызстандын ЖОЖдорунда Манастаануу дисциплинасын окуп-үйрөнүүнүн илимий-методикалык проблемалары, мазмуну, модели, аны жүзөгө ашыруунун технологиялары иликтөгө алынып, негизи объекти болгон.

Изилдөөнүн алдына Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окутуунун илимий-методикалык негиздерин аныктоо, анын заманбап технологияларын иштеп чыгуу жана аларды практикага сунуш кылуу максаты алынган. Ал эми, милдеттери катары мына булар чечилген:

1. Учурдагы окутуу процессинин шарттарына ылайык Республиканын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окутуунун методологиялык негизин аныктоо;

2. Аталган курсу окутуунун педагогикалык, методикалык принциптерин, учур талаптарына ылайык иштеп чыгуу;

3. Республиканын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окуп-үйрөнүүнүн абалына анализ жүргүзүү, анын ЖОЖдордун мамлекеттик стандарттарында, окуу программаларында, окуу-усулдук адабияттардагы абалына анализ жүргүзүү;

4. Жогорку окуу жайларда “Манастаануу” курсун өзүнчө окуу дисциплинасы катары негиздөө, анын максатын, милдеттерин, формалары менен каражаттарын жана мазмундук түзүлүшүн аныктоо;

5. “Манастаануу” курсун окуп-үйрөнүүнүн заманбап моделин иштеп чыгуу, моделдин компоненттерин аныктоо, окутуу принциптерин, методдорун аныктоо;

6. Аталган курстун иштелип чыккан моделин турмушка ашыруунун технологияларын, аткарылуучу практикалык-методикалык иштердин системасын жана “Манастаануу” дисциплинасын окуп-үйрөнүүнү мындан ары өркүндөтүүнүн келечектүү концепциясын иштеп чыгуу;

7. Иштелип чыккан моделди практикага киргизип, жүзөгө ашыруунун технологияларын, аларды келечектүү өркүндөтүүнү концепциясынын тууралыгын эксперименттик сыноодон өткөрүү, жыйынтыгын практикага киргизүү.

Диссертациянын өзөгүндө төмөндөгүдөй жаңы идеялар камтылаган:

- Республикабыздын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окуу дисциплинасы катары теориялык жана методикалык жактан алгачкы ирет негизделген;

- аталган курстун максат-милдеттери, мазмундук өзөгү, окутуу формалары менен каражаттары илимий-методикалык жактан алгачкы жолу такталган;

- ЖОЖдордо “Манастаануу” курсун окуп-үйрөнүүнүн заманбап түзүлүшү иштелип чыгып, аны окутуунун адабий-теориялык, педагогикалык-дидактикалык жана методикалык принциптери, ыкмалары, методдору, формалары жана каражаттары аныкталган;

- курстун иштелип чыккан технологияларын жана “Манастаануу” дисциплинасын окуп-үйрөнүүнү мындан ары өркүндөтүүнүн келечектүү сунуштары иштелип чыккан;

- «Манастаануу» курсун окутууга арналган иш-чаралар дагы алгач ирет Республиканын ЖОЖдорунда практикаланган.

Бул изилдөө илимий-методикалык жактан да, практикалык жактан да маанилүү, анткени анын жыйынтыктары Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окутуп жаткан окутуучуларга практикалык жардам көрсөтөт, ошону менен бирге, анын негизинде иштелип чыккан сунуштар “Манастаануу” боюнча жазыла турган окуу китептерин, усулдук колдонмолорду, окуу программаларын мазмунун жакшыртууда таяныч база боло алат. Курсту өздөштүрүүдө студенттерге курстук, дипломдук иштерди, магистрдик жана кандидаттык диссертацияларды жазууда – студенттерге, окутуучуларга, изденүүчүлөргө адабий-теориялык, педагогикалык-методикалык багыт көрсөтөт.

Изилдөөнүн жалпы мазмуну диссертацияда кеңири чагылдырылган. Анын биринчи главасы “Манастаануу” курсунун мазмуну, аны окутуунун теориялык маселелери, курстун структурасы” деп аталуу менен, республиканын жогорку окуу жайларындагы “Манастаануу” курсунун мазмуну, максат-милдеттери жана теориялык негиздери, эпостун изилдениш тарыхы: жыйноо, жаздыруу жана китеп түрүндө чыгаруу маселелери, эпостун варианттары жана манасчылык өнөр тууралуу маалыматтардын

адабий-теориялык, илимий-методикалык мааниси тууралуу маселелер кенен каралган.

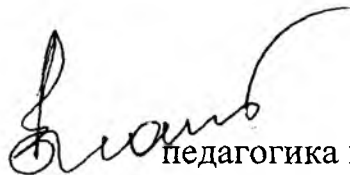
Экинчи главасы болсо, “Жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсун окутуунун педагогикалык жана методикалык маселелери” деген аталышта болуп, мында республиканын жогорку окуу жайларында “Манастаануу” курсунун окуу дисциплина катары объектиси менен предмети тууралуу; “Манас таануунун” мамлекеттик стандарт, концепция, окуу программа жана окуу китептеринен алган орду тууралуу кенен сөз болуп, курсту окутуудагы педагогикалык методдор, формалар жана каражаттар сунуш кылынды.

Үчүнчү главасында “Манастаануу” курсунун заманбап технологиялар менен өркүндөтүүнүн методикалык жолдору” чечилген. “Манастаануу” курсун окутуунун компоненттери, педагогикалык заманбап структурасы, окутуудагы жаңы технологиялар, жогорку окуу жайларындагы студенттерге “Манастын” осуяттарын үйрөтүүнүн заманбап технологиялары боюнча сунуш кылынган методикасы, “Манас таануудагы” гуманисттик идеялар, студенттерди мекенчилдикке тарбиялоодогу орду, милдети тууралуу сөз болду. Аталган главада үчилтиктин өзөгүндөгү тарбиялык маанидеги эпизоддор сүрөттөлүп, анда башкы каармандардын портреттери ачылган. Алар аркылуу студент жаштарды мекенчил инсандар катары туура тарбиялоого боло тургандыгы, «Манастаануу» курсун уюштуруудагы педагогикалык шарттар жана окуп-үйрөнүүнүн жаңы модели сунуш кылынган.

Төртүнчү главасы бүтүндөй “Педагогикалык эксперименттин жүрүшү жана анын жыйынтыктарына” арналып, мында “Манастаануу” курсу боюнча жүргүзүлгөн эксперименттин мазмуну, максат-милдеттери, эксперименттик-тажрыйбалык иштердин уюштурулушу, базасы тууралуу айтылып, “Манастаануу” курсу боюнча студенттердин алган билимин баалоо жана эксперименттин жыйынтыктары чыгарылган.

Акырында жалпы корутунда чыгарылып, илимий-методикалык сунуштар иштелип чыккан. Ал сыныштар Манас таануу предетин ЖОЖдордо мындан ары окутууну жакшыртууга карата кызмат кылары шексиз.

Диссертация изденүүчүнүн өз эмгеги менен жазылып бүткөрүлдү. Ал учурда баалуу жана керектүү изилдөө болору шексиз. Ошондуктан. А.Зулпуевдин аталган доктордук диссертациясын рами коргоого сунуштайм.

Рысбаев Сулайман,
педагогика илимдеринин доктору,
профессор

